



En effektivare kontaktförbudslagstiftning

Ett remissyttrande från ECPAT Sverige om SOU 2024:13

ECPAT Sverige (nedan ECPAT) är en barnrättsorganisation som arbetar mot alla former av sexuell exploatering av barn. ECPAT har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet En effektivare kontaktförbudslagstiftning - ett utökat skydd för utsatta personer (SOU 2024:13) och vill utifrån sitt uppdrag lämna följande yttrande.

Sammanfattning

Vi ställer oss i grunden positiva till utredningens förslag. I vårt remissvar lyfter vi betydelsen av ett kontaktförbud vid sexuellt våld mot barn på nätet. ECPAT har vissa synpunkter på författningstexten utformning när det kommer till omständigheter som ska beaktas vid riskbedömningen samt underrättelse till åklagare i samband med att verkställighet av fängelsestraff eller slutna ungdomsvård upphör. Vi instämmer i utredningens överväganden vad gäller behovet av ett barnperspektiv på närståendebegreppet. Det vi invänder mot är utredningens bedömning när det kommer till tillämpningsområdet för kontaktförbud avseende den gemensamma bostaden där vi menar att barnkonventionens bestämmelser med kraft talar för att barnets rätt att stanna i sitt hem måste gå före förbudspersonens rätt till bostaden. ECPAT finner det oacceptabelt att barnkonventionen över huvud tagit inte nämns i utredningens resonemang om skälen för och emot att utvidga tillämpningsområdet.

ECPAT

- Tillstyrker förslaget att fler omständigheter ska beaktas vid riskbedömningen men har synpunkter på utformningen av författningstexten (kap 8.3.4)
- Tillstyrker förslaget om att införa en presumtion för kontaktförbud i vissa fall men har synpunkter på utformningen av författningstexten (kap. 8.3.8)
- Delar inte utredningens bedömning att inte utvidga tillämpningsområdet för kontaktförbud avseende den gemensamma bostaden (kap. 8.3.9)
- Tillstyrker förslaget om att åklagaren ska underrättas i samband med att verkställigheten av fängelsestraff och slutna ungdomsvård upphör men har synpunkter på utformningen av författningstexten (kap. 8.5.4)
- Tillstyrker eller har inga invändningar mot utredningens förslag och bedömningar i övrigt

Betydelsen av kontaktförbud vid sexuellt våld mot barn på nätet

Vi ser att en effektivare kontaktförbudslagstiftning potentiellt skulle kunna vara av stor betydelse för alla de barn vi möter i vår stödverksamhet och genom vår årliga undersökning Nude på nätet.

De vittnar om en utsatthet för sexuellt våld på nätet som närmast blivit vardag. 8 av 10 flickor och varannan pojke mellan 10 och 17 år har fått minst en oönskad nakenbild. De äldre flickorna ser tillbaka på sitt liv från mellanstadiet och framåt och ser hur de normaliserats in i att få dickpics skickade, frågor och tjat om nakenbilder och erbjudanden om ersättning för sexuella handlingar eller nakenbilder (ECPAT 2023, ["Var försiktig och prata med en vuxen så fort det händer något" – en rapport om barns utsatthet för sexualbrott och vilka strategier de har för att skydda sig](#)). Allt detta utgör upprepade brott mot barnens sexuella integritet. Ytterligare ett exempel på detta är så kallade exposekonton där framför allt flickor hängs ut, deras nakenbilder, namn, ålder, skola, bostadsort och användarnamn i sociala medier. Kommentarsfält fylls med kränkande och nedsättande kommentarer om den uthängda flickan som också utsätts för upprepade kontakter från barn och vuxna män som erbjuder pengar för fler nakenbilder eller erbjuder pengar för sexuella handlingar (ECPAT 2023 ["Jag tittade bara, jag gjorde inget elakt" – en rapport om barns utsatthet på exposekonton](#)). Ett exempel på konsekvenserna en uthängning på exposekonton kan få illustreras av följande citat ur rapporten:

"Mina bilder spridda, ute på massor exposekonton där mitt namn, min stad hur gammal jag var och vilken skola jag gick på var med på varje. Det var jättemånga exposekonton och det slutar aldrig. Jag hade det även jättejobbigt i skolan då jag blev diskriminerad för det från bilder, till kommentarer till att folk satt och visa mig när jag var i klassrummet bredvid, skrek saker i korridorerna, visade mig mitt framför mitt ansikte när jag var naken, pratade om det hela tiden. Jag var helt förstörd." (Flicka, 16 år)

Som framkommer av citatet så kan spridning av övergreppsmaterial få allvarliga konsekvenser för det utsatta barnets hälsa och utveckling på både kort och lång sikt. Spridningen i sig är ett övergrepp som, så länge den fortsätter, aldrig får ett slut. Barns hälsa och skolgång påverkas negativt och vi ser också att spridningen leder till att barnen utsätts för nya brott. Hot om spridning kan också få barn att stanna kvar i en relation där de blir utsatta för våld eller att en förövare som utsatt barnet för betalda sexuella övergrepp hotar med spridning för att få barnet att fortsätta träffas.

Om åklagare har större möjligheter till att göra en allsidig bedömning skulle ett kontaktförbud kunna ha en avskräckande effekt och förebygga fortsatt brottslighet mot och kränkningar av de utsatta barnen. Det kräver också att såväl Polisen som Åklagarmyndigheten prioriterar sina resurser till arbetet mot internetrelaterade sexualbrott mot barn. Oavsett utgång i en brottmålsprocess skulle ett kontaktförbud i dessa situationer också kunna fungera som en form av erkännande till och upprättelse av det utsatta barnet.

Omständigheter att beakta vid riskbedömningen (kap. 8.3.4)

Vad gäller förslaget om att införa flera bedömningar att beakta vid riskbedömningen så tillstyrker ECPAT det och delar utredningens bedömning att det kan leda till mer nyanserade och välvägda beslut om kontaktförbud. Så som författningstexten nu är utformad, och skulle vara utformad om utredningens förslag gick igenom, finns det dock en risk att det sexuella våldet osynliggörs. Formuleringen "[...]liv, hälsa, frihet eller frid" för tankarna direkt till rubrikerna för brottsbalkens tredje och fjärde kapitel och de skyddsintressen som omfattas av dem. Att sexualbrotten anges omfattas av detta i utredningens betänkande är inte tillräckligt menar vi. ECPAT föreslår därför att författningstexten i stället utformas likt fridskränkningens brotten där de aktuella kapitlen anges. En annan lösning skulle vara att lägga till "sexuella integritet" till de skyddsintressen som nu anges i författningstexten. Det är angeläget att synliggöra det sexuella våldet även i detta sammanhang,

särskilt med tanke på det som angetts ovan om vilken betydelse kontaktförbud skulle kunna få för att förebygga sexuellt våld mot barn på nätet.

En presumtion för kontaktförbud i vissa fall (kap. 8.3.8)

ECPAT tillstyrker utredningens förslag om att införa en presumtion för kontaktförbud i vissa fall och anser att de avvägningar som görs för när presumtionen ska gälla är bra. Vi understryker vikten av att närståenderekvisitet tillämpas på ett sätt som inte exkluderar barns parrelationer. Som utredningen lyfter har vem som ses som närstående när det kommer till fridskränkingsbrotten utgått från ett vuxenperspektiv. Precis som utredningen pekar på måste andra omständigheter ligga till grund för en bedömning av om den ett barn har parrelation med ska betraktas som närstående eller inte. I sammanhanget vill ECPAT lyfta hur vanligt förekommande det är med våld, och även sexuellt våld, i barns parrelationer. Flickor som hör av sig till vår stödlinje Ditt ECPAT berättar om grova sexuella övergrepp som deras pojkvänner utsätter dem för där oron för att lämna och motstridiga känslor kring uppbrott. Precis som ett kontaktförbud kan underlätta uppbrottet för en vuxen skulle det också vara till hjälp för ett barn som vågat lämna den som hen varit i ett parförhållande med. Våld i ungas parrelationer är allvarligt och därför är det angeläget att närståendebegreppet i kontaktförbudslagstiftningen innefattar barn och deras parrelationer. För den 16-åriga flicka som hörde av sig till Ditt ECPAT och undrade hur hon skulle göra när hon blivit våldtagen av men var rädd att lämna sin kille hade det kunnat vara av stor betydelse att veta att en presumtion för kontaktförbud omfattar även den relation hon vill men inte vågar lämna.

Ett utvidgat tillämpningsområde för kontaktförbud avseende den gemensamma bostaden (kap. 8.3.9)

ECPAT delar inte utredningens bedömning vad gäller tillämpningsområdet för kontaktförbud avseende den gemensamma bostaden. Det är riktigt att ett sådant beslut innebär en inskränkning av rätten till respekt för sitt hem för förbudspersonen. Samtidigt kan frånvaron av ett sådant beslut utgöra en kränkning av till exempel barnets rätt till respekt för sitt hem. Europakonventionens artikel 8 gäller alla människor, vilket inkluderar barn. I en avvägning mellan de här motstående intressena måste barnets rätt till sitt eget hem väga tyngre än våldsutövande pappors och mäns rätt. Utöver EKMR måste även barnkonventionen, som är i inkorporerad som i lag svensk rättsordning, beaktas i sammanhanget. Ett beslut om ett kontaktförbud avseende gemensam bostad där det finns barn angår barn och därmed blir en av barnkonventionens grundprinciper – den om barnets bästa (artikel 3) – tillämplig. Det innebär att vad som bedöms vara barnets bästa ska beaktas i första hand. Av barnkonventionens artikel 16 framgår också barns rätt till skydd mot angrepp på sitt hem och på sitt privatliv. Ett kontaktförbud avseende den gemensamma bostaden kan också ses som ett sätt att leva upp till Sveriges åtagande enligt artikel 19 om barns rätt till skydd mot våld och övergrepp.

Vad gäller barnets intresse av att inte behöva lämna sin hemmiljö vill ECPAT särskilt lyfta fram Högsta domstolens avgörande i mål NJA 2021 s. 1065 ”Barnens bostad”.

Ur ett barnrättsligt perspektiv framstår mot bakgrund av ovanstående därför ett utvidgat tillämpningsområdet som det enda rimliga.

Underrättelse till åklagaren i samband med att verkställighet av fängelsestraff och sluten ungdomsvård upphör (kap. 8.5.4)

ECPAT tillstyrker utredningens förslag men anser av samma skäl som angetts ovan angående förslaget i kapitel 8.3.4 att författningstexten måste synliggöra det sexuella våldet.

Föredragande i ärendet har varit barnrättsjuristen Susanna Pettersson.

För ECPAT Sverige

Anna Karin Hildingson Boqvist
Generalsekreterare ECPAT Sverige